

Universitätsinternes Graecum: Klausur

Termin: Anfang Sommersemester 2004

Belegexemplar-----Platon, *Apologie* 18e – 19d [mit Auslassungen]

Sokrates ist gezwungen, sich vor Gericht zu verteidigen, erweist einige gegen ihn vorgebrachte Punkte als Verleumdungen und bemüht sich, sie zu entkräften.

Εἶεν¹· ἀπολογητέον² δὴ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. οἶμαι δὲ αὐτὸ χαλεπὸν εἶναι, καὶ οὐ πάνυ με λανθάνει οἷόν ἐστιν. ὅμως τοῦτο μὲν ἴτω³, ὅπη τῷ θεῷ φίλον⁴.

Ἀναλάβωμεν οὖν ἐξ ἀρχῆς, τίς ἡ κατηγορία ἐστίν, ἐξ ἧς ἡ ἐμὴ διαβολὴ γέγονεν, ἣ δὴ καὶ πιστεύων Μέλητός⁵ με ἐγράψατο τὴν γραφὴν ταύτην⁶. εἶεν¹.
5 τί δὴ λέγοντες διέβαλλον οἱ διαβάλλοντες; „Σωκράτης ἀδικεῖ καὶ περιεργάζεται
ζητῶν τά τε ὑπὸ γῆς καὶ οὐράνια καὶ τὸν ἦπτω⁷ λόγον κρείττω⁷ ποιῶν καὶ ἄλλους
ταῦτὰ ταῦτα⁸ διδάσκων.“ ταῦτα γὰρ ἔωρᾶτε⁹ καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ Ἀριστοφάνους¹⁰
κωμῳδίᾳ, Σωκράτη τινὰ ἐκεῖ περιφερόμενον¹¹, φάσκοντά τε ἀεροβατεῖν¹² καὶ
10 ἄλλην πολλὴν φλυαρίαν φλυαροῦντα, ὧν¹³ ἐγὼ οὐδὲν οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν πέρι
ἐπαίω. καὶ οὐχ ὡς ἀτιμάζων λέγω τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην¹⁴, εἴ τις περὶ τῶν
τοιούτων σοφός ἐστιν, ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ τούτων, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, οὐδὲν
μέτεστιν¹⁵. μάρτυρας δὲ αὐτῶν ὑμῶν τοὺς πολλοὺς παρέχομαι. φράζετε οὖν
ἀλλήλοις, εἰ πώποτε ἢ μικρὸν ἢ μέγα ἤκουσέ τις ὑμῶν ἐμοῦ περὶ τῶν τοιούτων
διαλεγομένου, καὶ ἐκ τούτου γνῶσεσθε, ὅτι τοιαύτ' ἐστὶ καὶ τᾶλλα¹⁶ περὶ ἐμοῦ, ἃ
15 οἱ πολλοὶ λέγουσιν.

Hilfen:

¹ Εἶεν (Z. 1 u. Z.4): „also“, „wohlan“.

² ἀπολογητέον (Z. 1): Verbaladjektiv; ergänze ἐστίν.

³ ἴτω (Z. 2): „es soll (aus)gehen“.

⁴ φίλον (Z. 2): ergänze ἐστίν.

⁵ Μέλητος (Z. 4): Meletos war einer der Ankläger des Sokrates.

⁶ με ἐγράψατο τὴν γραφὴν ταύτην (Z. 4): γραφὴν γράφεσθαι (+ Akk.): „eine Klageschrift einbringen (gegen jemanden)“.

⁷ ἦπτω / κρείττω (beide Z. 6): Nebenformen zu ἦπτονα / κρείπτονα.

⁸ ταῦτὰ ταῦτα (Z. 7): „genau dieselben Dinge“.

⁹ ἔωρᾶτε (Z. 7): 2. Pl. Ind. Imperfekt Akt. v. ὄρω.

¹⁰ Ἀριστοφάνους (Z. 7): Gen. von Ἀριστοφάνης (450-385 v. Chr., bedeutendster Dichter der alten attischen Komödie; er ließ in seinem Stück „Die Wolken“ eine lächerliche Karikatur eines Philosophen mit Namen Sokrates auftreten).

¹¹ περιφερόμενον (Z. 8): περιφέρομαι: hier: „herumschweben“.

¹² ἀεροβατεῖν (Z. 8): „durch die Luft wandeln“.

¹³ ὧν (Z. 9): der Genetiv ist formell abhängig von dem erst in Z. 10 folgenden πέρι; dieses wiederum ist konstruktionell durch das Verb ἐπαίω bedingt.

¹⁴ τὴν τοιαύτην ἐπιστήμην (Z. 10): abhängig von ἀτιμάζων, nicht von λέγω.

¹⁵ μέτεστιν (Z. 12): Konstruktion: μέτεστί μοι τινος: „ich habe mit etwas zu tun“.

¹⁶ τᾶλλα (Z. 14): Krasis für τὰ ἄλλα.

Universität Freiburg
21.7.2003

Sokrates und die Sophisten

Die ironische Koketterie des Sokrates mit der Schüler-Rolle in der Auseinandersetzung mit der scheinbaren Wissenskompetenz der Bildungsexperten

ΣΩ. Ὅρας, ὦ Ἰππία, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω, λέγων ὡς
λιπαρῆς εἰμι πρὸς τὰς ἐρωτήσεις τῶν σοφῶν; καὶ κινδυνεύω
ἐν μόνον ἔχειν τοῦτο ἀγαθόν, τὰλλα ἔχων πάνυ φαῦλα
τῶν μὲν γὰρ πραγμάτων ἢ ἔχει ἔσθλαμαι, καὶ οὐκ οἶδ' ὅπη
5 ἔστί. τεκμήριον δέ μοι τούτου ἰκανόν, ὅτι ἐπειδὴν συγγέ-
νωμαί τῷ ὑμῶν τῶν εὐδοκιμούντων ἐπὶ σοφία καὶ οἷς οἱ
Ἕλληνες πάντες μάρτυρές εἰσι τῆς σοφίας, φαίνομαι οὐδὲν
εἰδώς· οὐδὲν γὰρ μοι δοκεῖ τῶν αὐτῶν καὶ ὑμῖν, ὡς ἔπος
εἰπεῖν. καίτοι τί μείζον ἀμαθίας τεκμήριον ἢ ἐπειδὴν τις
10 σοφοῖς ἀνδράσι διαφέρηται; ἐν δὲ τοῦτο θαυμάσιον ἔχω
ἀγαθόν, ὃ με σίφζει· οὐ γὰρ αἰσχύνομαι μανθάνων, ἀλλὰ
πυνθάνομαι καὶ ἐρωτῶ καὶ χάριν πολλὴν ἔχω τῷ ἀποκρινο-
μένῳ, καὶ οὐδένα πώποτε ἀπεστέρησα χάριτος. οὐ γὰρ πώ-
ποτε ἔξαρκος ἐγενόμην μαθῶν τι, ἑμαυτοῦ ποιούμενος τὸ
15 μάθημα εἶναι ὡς εὔρημα· ἀλλ' ἐγκωμιάζω τὸν διδάξαντά με
ὡς σοφὸν ὄντα, ἀποφαίνων ἃ ἔμαθον παρ' αὐτοῦ. καὶ δὴ καὶ
νῦν ἃ σὺ λέγεις οὐχ ὁμολογῶ σοι, ἀλλὰ διαφέρομαι πάνυ
σφόδρα· καὶ τοῦτ' εὖ οἶδα ὅτι δι' ἐμὲ γίγνεται, ὅτι τοιοῦτός
εἰμι οἷόςπερ εἰμί, ἵνα μηδὲν ἑμαυτὸν μείζον εἶπω. ἐμοὶ
20 γὰρ φαίνεται, ὦ Ἰππία, πᾶν τούναντίον ἢ ὃ σὺ λέγεις·

2 λιπαρῆς πρὸς = erpicht auf, interessiert an

4 Stellen Sie sich den Satz in folg. Anordnung vor:

4 τῶν πραγμάτων ἔσθλαμαι ἢ ἔχει (Subjekt?)

4 ββάλλεσθαι τινος = sich täuschen in

4 ἢ = ὡς / ὅπη = ὅπως

8 τῶν αὐτῶν εἶναι καί = genauso sein wie

14 ἔξαρκος γίγνεσθαι = leugnen

14 ποιεῖσθαι mit Aci = erklären

14 ἑμαυτοῦ : Gen. poss.

19 λέγειν τινά = sagen über jemanden

20 τούναντίον ἢ = das Gegenteil von

Universitätsinternes Graecum: Klausur

Termin: Ende Sommersemester 2004

Belegexemplar-----Platon, *Menon* 91a-92c [mit Auslassungen]

Sokrates unterhält sich mit Anytos darüber, zu wem er seinen Freund Menon schicken soll, der nach eigener Aussage die „Tugend“ erlernen möchte. Sokrates erwägt, ihn den Sophisten zur Ausbildung zu überlassen, Anytos rät ihm vehement, aber letztlich unbegründet, davon ab.

ΣΩ. οὗτος¹ γάρ, ὦ Ἄνυτε, πάλαι λέγει πρὸς με, ὅτι ἐπιθυμῶ² ταύτης τῆς σοφίας καὶ ἀρετῆς, ἣ οἱ ἄνθρωποι τὰς τε οἰκίας καὶ τὰς πόλεις καλῶς διοικοῦσι. ταύτην οὖν τὴν ἀρετὴν μαθησόμενον³ σκόπει παρὰ τίνος⁴ ἂν πέμποντες αὐτὸν ὀρθῶς πέμπωμεν. ἢ δῆλον⁵ δὴ κατὰ τὸν ἄρτι λόγον⁶ ὅτι παρὰ τούτους τοὺς ὑπισχνουμένους ἀρετῆς διδασκάλους εἶναι;

ΑΝ. Καὶ τίνος λέγεις τούτους, ὦ Σώκρατες;

ΣΩ. Οἶσθα δήπου καὶ σὺ ὅτι οὗτοί εἰσιν οὓς οἱ ἄνθρωποι καλοῦσι σοφιστάς.

ΑΝ. Ἡράκλεις, εὐφήμει⁷, ὦ Σώκρατες.

ΣΩ. Πῶς λέγεις, ὦ Ἄνυτε; οὗτοι ἄρα μόνοι τοσοῦτον τῶν ἄλλων διαφέρουσιν, ὅσον οὐ μόνον οὐκ ὠφελούσιν, ὥσπερ οἱ ἄλλοι, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐναντίον⁸ διαφθείρουσιν; πότερον δέ, ὦ Ἄνυτε, ἠδίκηκέ τις σε τῶν σοφιστῶν, ἢ τί οὕτως αὐτοῖς χαλεπὸς εἶ;

ΑΝ. Οὐδὲ μὰ Δία ἔγωγε συγγέγονα πώποτε αὐτῶν οὐδενί, οὐδ' ἂν ἄλλον ἐάσαιμι⁹ τῶν ἐμῶν οὐδένα.

ΣΩ. Ἄπειρος ἄρ' εἶ παντάπασιν τῶν ἀνδρῶν;

ΑΝ. Καὶ εἶην¹⁰ γε.

ΣΩ. Πῶς οὖν ἂν, ὦ δαιμόνιε, εἰδείης περὶ τούτου τοῦ πράγματος, εἴτε τι ἀγαθὸν ἔχει ἐν αὐτῷ εἴτε φλαῦρον¹¹, οὐ παντάπασιν ἄπειρος εἶης;

ΑΝ. Ῥαδίως· τούτους γοῦν οἶδα οἱ εἶσιν, εἴτ' οὖν ἄπειρος αὐτῶν εἶμι εἴτε μή.

Hilfen:

¹ οὗτος (Z. 1): Dieses Demonstrativpronomen bezieht sich inhaltlich auf Sokrates' Freund Menon.

² ἐπιθυμῶ (Z. 1): steht mit Genetivobjekt.

³ μαθησόμενον (+ Akk.) (Z. 3): „Wenn er (...) erlernen soll“.

⁴ τίνος (Z. 3): ergänze „ἀνθρώπους“ ο.ä.

⁵ δῆλον (Z. 4): ergänze ἐστίν.

⁶ τὸν ἄρτι λόγον (Z. 4): „das vorhin Gesagte“.

⁷ Ἡράκλεις, εὐφήμει (Z. 8): „Beim Herakles, hör' bloß auf!“

⁸ τὸ ἐναντίον (Z. 10): „im Gegenteil“.

⁹ ἐάσαιμι (Z. 14): ἐάω hier im Sinne von „zusammensein lassen“ / „in Kontakt treten lassen“.

¹⁰ καὶ εἶην (Z. 16): „Und das möchte ich auch bleiben.“

¹¹ φλαῦρον (Z. 18): = φαῦλον.

Termin: Ende SS 2005

Plat., Apol. 21b-d (gekürzt)

Sokrates' Freund Chairephon hatte in Delphi das Orakel gefragt, ob jemand weiser sei als Sokrates, und hatte als Antwort erhalten, niemand sei weiser. Sokrates versucht nun zu ergründen, was der Gott gemeint haben könne.

1 «Τί ποτε λέγει ὁ θεός, καὶ τί ποτε αἰνίττεται; Ἐγὼ γὰρ δὴ οὔτε μέγα οὔτε σμικρὸν σύννοια ἐμαυτῷ σοφὸς ὢν· τί οὖν ποτε λέγει φάσκων ἐμὲ σοφώτατον εἶναι; Οὐ γὰρ δήπου ψεύδεταιί γε· οὐ γὰρ θέμις αὐτῷ.» Καὶ πολὺν μὲν χρόνον ἠπόρουν, τί ποτε λέγει· ἔπειτα μόγις πάνυ ἐπὶ ζήτησιν αὐτοῦ τοιαύτην τινὰ ἐτραπόμην. Ἦλθον ἐπὶ τινα τῶν δοκούντων σοφῶν εἶναι, ὡς [c] ἐνταῦθα εἶπερ που ἐλέγξων τὸ μαντεῖον καὶ ἀποφανῶν τῷ χρησμῷ ὅτι «Οὗτοςί ἐμοῦ σοφώτερός ἐστι, σὺ δ' ἐμὲ ἔφησθα.» Διασκοπῶν οὖν τοῦτον – ὄνόματι γὰρ οὐδὲν δέομαι λέγειν – ἔδοξέ μοι οὗτος ὁ ἀνὴρ δοκεῖν μὲν εἶναι σοφὸς ἄλλοις τε πολλοῖς ἀνθρώποις καὶ μάλιστα ἑαυτῷ, εἶναι δ' οὐ· κάπειτα ἐπειρώμην αὐτῷ δεικνύναι, ὅτι οἴοιτο μὲν εἶναι σοφός, εἶη δ' οὐ. [d] Ἐντεῦθεν οὖν τούτῳ τε ἀπηχθόμην καὶ πολλοῖς τῶν παρόντων· πρὸς ἑμαυτὸν δ' οὖν ἀπιὼν ἐλογιζόμην ὅτι «Τούτου μὲν τοῦ ἀνθρώπου ἐγὼ σοφώτερός εἰμι· κινδυνεύει μὲν γὰρ ἡμῶν οὐδέτερος οὐδὲν καλὸν κάγαθὸν εἰδέναι, ἀλλ' οὗτος μὲν οἶεταιί τι εἰδέναι οὐκ εἰδώς, ἐγὼ δέ, ὡσπερ οὖν οὐκ οἶδα, οὐδὲ οἶομαι· ἔοικα γοῦν τούτου γε σμικρῷ τινι αὐτῷ τούτῳ σοφώτερος εἶναι, ὅτι ἂ μὴ οἶδα οὐδὲ οἶομαι εἰδέναι.»

Hilfen:

Z. 2-3: οὔτε μέγα οὔτε σμικρόν: adverbiell, bezieht sich auf σοφὸς ὢν

Z. 7: τρέπομαι ἐπὶ τι – “sich einer Sache zuwenden”

Z. 9: εἶπερ που – „wenn überhaupt“; ἐλέγξω – „widerlegen“

Z. 10: ὁ χρησμός – „Orakel“

Z. 12-14: Von ἔδοξέ μοι ist zunächst δοκεῖν (wovon μὲν εἶναι abhängig ist) und dann εἶναι δ' οὐ abhängig.

Z. 14: κάπειτα = καὶ ἔπειτα; πειράομαι – „versuchen“

Z. 16: ἀπεχθάνομαι – „verhaßt werden“

Z. 19: οὐδέτερος – „keiner von uns beiden“

Z. 22: αὐτῷ τούτῳ – „eben darum“

Sokrates im Gefängnis kurz vor seinem Tod im Gespräch mit Simmias.
Über die Bedeutung des Schwanengesangs.

Phaidon 84a9-85b5

Καὶ ὅς ἀκούσας ἐγέλασέν τε ἡρέμα καὶ φησιν· Βαβαί, ὦ
 5 Σιμμία· ἢ που χαλεπῶς ἂν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους
 πείσαιμι ὡς οὐ συμφορὰν ἡγοῦμαι τὴν παρούσαν τύχην,
 ὅτε γε μηδ' ὑμᾶς δύναμαι πείθειν, ἀλλὰ φοβείσθε μὴ
 10 δυσκολώτερόν τι νῦν διάκειμαι ἢ ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ· καί,
 ὡς ἔοικε, τῶν κύκνων δοκῶ φαυλότερος ὑμῖν εἶναι τὴν
 μαντικὴν, οἱ ἐπειδὴν αἰσθωνται ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν,
 ἄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, τότε δὴ πλείστα καὶ
 15 κάλλιστα ἄδουσι, γεγηθότες ὅτι μέλλουσι παρὰ τὸν θεὸν
 ἀπιέναι οὐπὲρ εἰσι θεράποντες. οἱ δ' ἀνθρωποὶ διὰ τὸ
 αὐτῶν δέος τοῦ θανάτου καὶ τῶν κύκνων καταψεύδονται,
 καὶ φασιν αὐτοὺς θρηνοῦντας τὸν θάνατον ὑπὸ λύπης
 ἐξάδειν, καὶ οὐ λογιζονται ὅτι οὐδὲν ὄρνεον ἄδει ὅταν
 20 πεινῇ ἢ ῥιγῶ ἢ τινα ἄλλην λύπην λυπῆται, οὐδὲ αὐτὴ ἢ τε
 ἀηδῶν καὶ χελιδῶν καὶ ὁ ἔποψ, ἃ δὴ φασὶ διὰ λύπην
 θρηνοῦντα ἄδειν. ἀλλ' οὔτε ταῦτά μοι φαίνεται λυπούμενα
 ἄδειν οὔτε οἱ κύκνοι, ἀλλ' ἄτε οἶμαι τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες,
 μαντικοὶ τέ εἰσι καὶ προειδότες τὰ ἐν Ἄιδου ἀγαθὰ ἄδουσι
 καὶτέρπονται ἐκείνην τὴν ἡμέραν διαφερόντως ἢ ἐν τῷ
 ἔμπροσθεν χρόνῳ. ἐγὼ δὲ καὶ αὐτὸς ἡγοῦμαι ὁμόδουλος
 τε εἶναι τῶν κύκνων καὶ ἱερός τοῦ αὐτοῦ θεοῦ.

1	ἡρέμα	(Adv.)	leise
1	βαβαί		ach
5	δύσκολος		mißvergnügt, unzufrieden
6	ὁ κύκνος		Schwan
7	ἡ μαντικὴ		Seherkunst
9	γέγηθα	(Perf. II)	ich freue mich
11	καταψεύσασθαι	(mit Gen.)	verleumden
12	ὕμνηκεῖν		beklagen
13	ἐξάδειν		einen Gesang anstimmen
14	ξίφοῦν		frieren
15	ἡ ἀηδῶν, ἡ χελιδῶν, ὁ ἔποψ		Nachtigall, Schwalbe, Wiedehopf
18	μαντικός		weissagend, prophetisch
19	τέρπεσθαι		sich freuen
20	ὁμόδουλος	(mit Gen.)	im Dienste desselben Herrn stehend wie